

– розпорядчо-управлінська, що передбачає координацію діяльності державних і недержавних організацій і закладів соціального спрямування, участь у формуванні соціальної політики, підборі у вихованні кадрів, а також менеджмент органів соціального управління;

– евристична, яка сприяє поглибленню розуміння соціальних проблем, покращенню освітньої і загальнокультурної підготовки соціальних педагогів та підвищенню їх кваліфікації.

Цілком очевидно, що ці функції реалізуються повністю лише в комплексі. Застосування тих чи інших технологій в соціально-педагогічній роботі визначає її подальшу ефективність.

Отже, в нашому випадку, соціально-педагогічна технологія це сукупність прийомів, методів та впливів, що використовуються соціальними педагогами з метою досягнення успіху у вирішенні соціальних проблем та забезпечення ефективності надання соціально-педагогічної допомоги особам з обмеженими психофізичними можливостями.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Антология социальной работы. В 5 т. / Сост. М.В.Фирсов. – М.: Сварог – НВФ СПТ, 1995. Гаврилова К.В. Воспитание человечности. – Минск, 1985.
2. Педагогічна майстерність / Під ред. І.А.Зязюна. – К., 1997.
3. Теория и методика социальной работы (в вопросах и ответах). Отв.ред. А.М.Панов, Е.И.Холостова. – М., 1997. – 163с.
4. Технології соціально-педагогічної роботи: Навч. посібник / за заг. ред. проф. А.Й.Капської. – К., 2000.
5. Фирсов М.В., Студенова Е.Г. Теория социальной работы: Учеб пособие для студ. высш. учеб. заведений. – М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2000.

УДК 376.1+364.048.6:371.1:64.0443(045)

ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ КОРЕКЦІЙНОГО ПЕДАГОГА РЕАБІЛІТАЦІЙНОГО ЦЕНТРУ

Прядко Л.О.

Сумський обласний інститут
післядипломної педагогічної освіти

У статті визначені відмінні риси педагогічної діяльності корекційного педагога реабілітаційного центру від діяльності інших закладів для розумово відсталих дітей, висвітлена та охарактеризована структура його педагогічної діяльності.

В статье указаны отличительные черты педагогической деятельности коррекционного педагога реабилитационного центра от деятельности других учреждений для умственно отсталых детей, освещена и охарактеризована структура его педагогической деятельности.

Distinguishing features of pedagogical activity of a correctional teacher at the rehabilitation center different from the activity of other establishments for mentally retarded children are indicated; the structure of his pedagogical activity is outlined and characterized in the article.

Ключові слова: корекційний педагог, реабілітаційний центр, розумово відсталі діти.

Ключевые слова: коррекционный педагог, реабилитационный центр, умственно отсталые дети.

Key words: correctional teacher, rehabilitation center, mentally retarded children.

Сутність і структура педагогічної діяльності є однією з найактуальніших проблем педагогічної науки і практики. Діяльність педагога полягає у постійному врахуванні інтересів дитини. Педагогічна діяльність в умовах сьогодення має деякі зміни у своїй цілеспрямованості. Це стосується і корекційної освіти.

У корекційній педагогіці вивченню професійної діяльності корекційного педагога реабілітаційного центру присвячені праці українських і російських дослідників та практиків: Л.І. Аксьонової, І.М. Бгажнокової, О.В. Гаврилова, Н.Ф. Дем'яньєвої, Т.Д. Ілляшенко, Р.І. Кравченко, Н.В. Майорової, В.М. Синьова, А.М. Царьова, А.Г. Шевцова, Л.М. Шипіциної, але питання комплексного обґрунтування діяльності корекційного педагога потребує конкретизації й уточнення.

Метою статті є визначення відмінних рис педагогічної діяльності корекційного педагога реабілітаційного центру від діяльності інших закладів для розумово відсталих дітей, висвітлення та характеристика його педагогічної діяльності.

Для визначення спільних та відмінних ознак педагогічної діяльності корекційного педагога реабілітаційного центру від діяльності корекційного педагога інших спеціальних закладів звернемося до нормативно-правових документів, які регулюють діяльність цих закладів, беручи до уваги мету та завдання їх функціонування [3; 4] (табл. 1).

Таблиця 1

**Порівняльний аналіз функціонування спеціальних закладів
для розумово відсталих дітей**

Назва	Мета	Завдання освіти	Умови діяльності
Спеціальна загально-освітня школа-інтернат для дітей з вадами фізичного або розумового розвитку	Підготовка розумово відсталі дитини до самостійного життя і праці та інтеграція її в соціум	1. Корекція вад психофізичного розвитку та пізнавальної діяльності учнів. 2. Професійно-трудова підготовка	1. Створення спеціального режиму дня. 2. Проведення індивідуальної корекційно-виховної роботи, спрямованої на виправлення та подолання вад розвитку. 3. Здійснення диференційованого навчання. 4. Розвиток нахилів та здібностей, здобуття учнем соціально необхідного мінімуму обов'язкових вимог до рівня та обсягу загальної середньої освіти
Спеціальний дошкільний заклад		1. Забезпечення кожній дитині максимально можливого рівня фізичного, розумового і морального розвитку. 2. Підготовка розумово відсталі дитини до навчання у спеціальній школі з урахуванням її можливостей	1. Рання діагностика і раннє втручання. 2. Необхідність узгодженої єдності зусиль лікарів і педагогів. 3. Здійснення соціально-педагогічного патронажу сім'ї. 4. Проведення корекційно-виховної роботи з урахуванням загальних закономірностей розвитку дітей дошкільного віку та сензитивних періодів у розвитку психічних процесів
Реабілітаційний центр		1. Об'єднання зусиль медичної, соціально-правової, психолого-педагогічної допомоги з наданням максимально повної консультативної допомоги до життя в суспільстві та соціумі. 2. Пролонговане вивчення особистості дитини, виявлення її реабілітаційного потенціалу (сукупність психофізичних, фізичних, психологічних здібностей і задатків, які дозволяють під час створення певних умов компенсувати порушені сфери життєдіяльності). 3. Формування навичок самообслуговування і спілкування, елементарних трудових навичок і проведення освітніх занять за індивідуальними програмами	1. Рання діагностика і раннє втручання у перебіг психофізичного розвитку з метою зниження ступеня інвалідності і соціальної дезадаптації. 2. Розробка індивідуальної програми реабілітації. 3. Надання допомоги сім'ям, які виховують дітей та підлітків з розумовою відсталістю

Дитячий будинок-інтернат для дітей-імбіцилів		1. Формування елементарних трудових умінь, санітарно-гігієнічних умінь та навичок з метою самообслуговування	1. Режим дня. 2. Наявність матеріалів, програм, засобів. 3. Корекція порушень психофізичного розвитку. 4. Здійснення індивідуального та диференційованого підходів
--	--	--	---

Як бачимо з табл. 1, функціонування кожного спеціального закладу для розумово відсталих дітей передбачає однакову мету, але переслідує власні завдання та особливі умови, які залежать від потенційних можливостей розумово відсталих дітей. Ці завдання передусім відображаються у змісті діяльності корекційного педагога кожного спеціального закладу, але спільним у діяльності корекційного педагога різних зазначених закладів є здійснення корекційно-реабілітаційної роботи з метою підготовки розумово відсталі дитини до життя та праці в соціумі. Діяльність корекційного педагога реабілітаційного центру підпорядковується меті діяльності цього закладу і спрямована на зменшення складності соціальної залежності розумово відсталі дитини для інтеграції в суспільство шляхом допомоги у формуванні основних життєвих компетентностей (формування позитивної взаємодії з корекційним педагогом, формування уявлень про себе у світі оточуючих людей, розвиток і збагачення сенсорного досвіду, формування уявлень про простір і час, формування комунікативних умінь, основи грамоти, самообслуговування).

Сучасні дослідники визначають спільну мету організації реабілітаційних центрів як надання кваліфікованої психологічної, соціальної, корекційно-реабілітаційної допомоги особам з розумовою відсталістю, забезпечення їх максимально повної і своєчасної соціальної адаптації до життя у суспільстві, сім'ї, тоді як питання комплексного обґрунтування діяльності корекційного педагога потребує конкретизації й уточнення.

Ураховуючи модель діяльності корекційного педагога, який працює з дітьми, що мають вади інтелекту, розроблену С.П. Мироною, результати власних досліджень щодо фахової діяльності корекційного педагога реабілітаційного центру, проаналізуємо структуру його педагогічної діяльності.

Структура педагогічної діяльності корекційного педагога реабілітаційного центру передбачає наявність таких компонентів: суб'єкта, об'єкта, мети, функцій, засобів, результату.

Суб'єктом педагогічної діяльності є корекційний педагог. Його особистісний аспект є дуже значущим, оскільки особистісна сутність педагога та його праці справляє безпосередній вплив на розумово відсталу дитину.

Об'єктом діяльності корекційного педагога є діти, які потребують супроводу і підтримки з метою їх соціалізації у суспільстві.

Метою діяльності корекційного педагога реабілітаційного центру є досягнення максимально можливої реабілітації та адаптації розумово відсталих дітей до практичного життя в навколишньому середовищі.

Функції корекційного педагога реабілітаційного центру такі: педагогічна діагностика розвитку дитини; проведення індивідуальних та підгрупових занять; профілактична робота; консультування батьків; педагогічна просвіта.

Розглянемо кожну з них окремо.

Педагогічна діагностика розвитку дитини, яка відвідує реабілітаційний центр, є першочерговим обов'язком корекційного педагога. Вивчення дитини не може бути об'єктивним без залучення батьків. Для з'ясування того, як батьки знають дитину, як вони до неї ставляться, доцільно використовувати такі методи: бесіда, опитування, анкетування. Більшість корекційних педагогів віддають перевагу бесіді, оскільки у процесі діалогу краще встановити близькі відносини й отримати щирі відповіді.

Проведення індивідуальних та підгрупових занять є однією з провідних сфер діяльності корекційного педагога реабілітаційного центру. Це одночасно і процес пізнання індивідуальних особливостей розумово відсталих дітей, і пошук найоптимальніших шляхів взаємодії.

Профілактична робота – своєрідна діяльність корекційного педагога реабілітаційного центру, що певною мірою відрізняє його діяльність в інноваційному закладі від традиційних. Так, профілактична робота в реабілітаційному центрі, на думку Л.І. Акатова [1], має на меті збереження, покращання і зміцнення психічного здоров'я дітей та підлітків.

Консультування батьків розумово відсталі дитини чи підлітка насамперед повинно бути спрямовано на орієнтацію розв'язання проблеми або її попередження.

Педагогічна просвіта з родинами та піклувальниками передусім пов'язана з роз'ясненням проблем інвалідності. Акцент взаємодії знаходиться в сім'ї хворої дитини. Це пояснюється тим, що сім'я є стабілізуючим фактором соціальної адаптації дитини.

Щоб реалізувати окреслені функції діяльності, корекційний педагог реабілітаційного центру повинен володіти засобами і формами впливу на розумово відсталу дитину.

Ми з'ясували, що більшість корекційних педагогів віддають перевагу саме засвоєнню соціального досвіду під час тісної взаємодії з педагогом. Це свідчить про те, що процес соціалізації відбувається лише в діяльності. Залучення розумово відсталої дитини до неї забезпечує пізнання дитиною навколишнього світу, породжує нові потреби, стимулює виникнення почуттів, активізує волю.

На жаль, на останнє місце корекційні педагоги ставлять засоби матеріальної і духовної культури: технічні, аудіовізуальні, засоби масової інформації. Ми вважаємо, що без цих засобів неможливо успішно будувати корекційно-реабілітаційний процес.

Велике значення має використання адекватних методів і прийомів у діяльності корекційного педагога реабілітаційного центру.

Як свідчать результати анкетування, найширше корекційні педагоги застосовують такі методи організації корекційно-реабілітаційного процесу: словесні (розповідь, пояснення, бесіда); наочні (метод прикладу); практичні (вправи, привчання). Із вищезазначених перевагу віддають практичним методам, потім – наочним і, нарешті, словесним. Серед практичних методів вони віддають перевагу саме вправам.

Не менш важливе значення має гра. Її можна проводити на початку заняття, щоб привернути увагу дітей до нового матеріалу, всередині заняття – з метою зміни видів діяльності до навчального матеріалу і в кінці заняття – для закріплення вивченого матеріалу.

Таким чином, думка корекційних педагогів збігається з думкою дослідників роботи з дітьми, які мають помірний чи тяжкий ступінь розумової відсталості, в тому, що словесні методи у процесі роботи з такими дітьми є менш ефективними. Це означає, що мовлення педагога не може для дітей бути засобом пізнання навколишнього світу, а інструкції та пояснення не можуть виконувати своєї регуляторної функції.

Будь-яка діяльність відбуватиметься ефективніше, якщо у дитини є бажання її виконувати, є мотиви, які спонукають дитину до активності. З метою зміцнення зусиль дитини до дії в реабілітаційному центрі також широко використовуються і методи стимулювання. Серед методів стимулювання на перше місце корекційні педагоги ставлять заохочення. У реабілітаційному центрі заохочення – це виявлення позитивної оцінки поведінки і діяльності розумово відсталої дитини. Його стимулююча роль полягає у визнанні образу дії дитини. Переживаючи почуття задоволення, дитина відчуває приплив сил, упевненість, бажання виконувати дії і далі.

Друге місце посідає змагання. Необхідно зазначити, що цей метод має суттєві відмінності порівняно з використанням цього методу в загальноосвітньому закладі. Якщо в загальноосвітньому закладі в основі цього методу лежить суперництво і самоствердження, то в дітей, які відвідують реабілітаційний центр, – це відчуття успіху.

Лише три респонденти висловилися за використання покарання у вигляді осуду. Використання покарання у процесі соціальної реабілітації вимагає від корекційного педагога такту, толерантності і педагогічної майстерності.

Досліджуючи найбільш доцільні форми організації корекційно-реабілітаційної діяльності, корекційні педагоги дали такі відповіді: 54% віддають перевагу індивідуальним формам роботи; 43% комплексно використовують індивідуальну і групову форми роботи; 3% висловилися за використання групових форм роботи.

Таким чином, ми можемо констатувати той факт, що більша половина корекційних педагогів, які працюють у реабілітаційних центрах, використовує індивідуальну форму роботи. Очевидно, це пов'язано з різноманітністю клінічних проявів у дітей, які відвідують реабілітаційний центр: виражена емоційна збудливість та неврівноваженість, вік дитини, особливості характеру, низький рівень інтелектуального розвитку.

Результатом діяльності корекційного педагога реабілітаційного центру є формування розумово відсталої дитини як соціально рівноправної особистості, здатної самостійно, в міру своїх можливостей, жити в суспільстві людей, користуватися основними конституційними благами громадян.

Отже, корекційний педагог реабілітаційного центру відіграє вирішальну роль у попередженні і подоланні дефектів розвитку дітей, формуванні у кожної розумово відсталої дитини максимально можливого рівня фізичного, розумового та морального розвитку з метою інтеграції її в існуючу систему суспільних відносин.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Акатов Л. И. Социальная реабилитация детей с ограниченными возможностями здоровья. Психологические основы : учеб. пособ. [для студ. высш. учеб. заведений] / Л. И. Акатов. – М. : Гуманит. изд. центр «ВЛАДОС», 2003. – 368 с.
2. Воспитание и обучение детей и подростков с тяжелыми и множественными нарушениями развития : програм.-метод. материалы / И. М. Бгажнокова, М. Б. Ульяновцева, С. В. Комарова [и др.] ; под ред. И. М. Бгажноковой. – М. : Гуманит. изд. центр «ВЛАДОС», 2007. – 239 с.

3. Збірник державних стандартів реабілітації/абілітації інвалідів, дітей-інвалідів та осіб з розумовою відсталістю. – Суми : Університетська книга, 2009. – 92 с.
4. Положення про спеціальну загальноосвітню школу-інтернат (школу, клас) України для дітей з вадами фізичного або розумового розвитку : зб. законодавчих та нормативних актів про освіту. – К., 1994. – Випуск 2. – С. 14 – 36.
5. Синьов В. М. Розумова відсталість як педагогічна проблема : навч. посіб. / В. М. Синьов. – К., 2007. – 118 с.

УДК: 376.36

ДО ПРОБЛЕМИ ІНТЕГРАЦІЇ ЗНАТЬ В ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ ЛОГОПЕДІВ

Резвіна Л.І.

Інститут корекційної педагогіки та психології
НПУ імені М. П. Драгоманова

В статті визначається проблема інтеграції медико-біологічних та психолого-педагогічних знань в професійній діяльності майбутніх логопедів.

In the article the problem of integration of medical, biological, psychological and pedagogical knowledge is determined in professional activity of future speech therapists.

Ключевые слова: компоненти педагогічної діяльності, інтеграції, способи формування інтегративної системи знань у логопедів.

Key words: components of pedagogical activity, integration, methods of forming of the system integration of knowledge for speech therapists.

Одним з найважливіших стратегічних завдань на етапі модернізації педагогічної освіти України, зокрема дефектологічної, є забезпечення якості підготовки спеціалістів. Тому в умовах наукового соціального та економічного прогресу змінюються і вимоги суспільства до рівня підготовки педагогів, зокрема вчителів-логопедів, що відображені в нормативних документах Закону України “Про освіту”, “Діти України” та інші.

Підготовка сучасних спеціалістів-логопедів в системі вищої педагогічної освіти повинна відповідати цілісності системи між соціальним замовленням на таких спеціалістів та наявністю наукових досліджень стану підготовки спеціалістів даної кваліфікації у вищих навчальних закладах України (В.П.Андрущенко, В.С.Журавський, В.І.Загвязинський, І.А.Зязюн, В.Г.Кремінь, та ін.). Дана проблема пов'язана з різким зниженням конкурентоспроможності спеціалістів на ринку праці. Збільшення кількості дітей з мовленнєвими вадами поєднується зі складністю практичної реалізації при вирішенні освітніх проблем. Це пов'язано з тим, що діти або особи даної категорії нерідко мають соматичні, психоневрологічні проблеми, тенденцію до девіантної поведінки або комбіновані порушення розвитку. Мова йдеться про соціальну адаптацію та інтеграцію дитини з особливими освітніми потребами у систему суспільних стосунків, що є основною метою педагогічної діяльності вчителя-дефектолога. Вирішення ж проблем співвіднесення соціально-біологічного, навчально-виховного та особистісного розвитку суб'єкта з мовленнєвими вадами іноді є надто складним та утрудненим. Тому вивчення проблем навчання та корекції таких дітей чи осіб потребує мультидисциплінарного підходу від вчителя-логопеда: ґрунтовні різнобічні знання з медицини, психології, спеціальної педагогіки тощо (О.В.Дружиловская, М.З.Кот, Ю.В.Пінчук, Л.М.Руденко та інші).

Сфера корекційно-навчальної діяльності логопеда стоїть на межі трьох базових складових мегасистеми дефектології: педагогіки, психології та медицини, що формує систему професійних знань, вмінь та навичок. Адже вчитель-логопед має оволодіти вмінням, аналізуючи загальні та індивідуальні об'єкти діагностики, проектування, прогнозування та шляхи корекції:

- усвідомлено обирати та розв'язувати ту низку корекційних завдань, що зумовлені дидактичною метою на кожному конкретному етапі корекційно-реабілітаційного процесу та характером навчального матеріалу;
- розв'язувати на етапі корекції одночасно декілька актуальних завдань шляхом відповідним підбором засобів корекції;
- згідно з корекційно-навчальними цілями, розуміти на наступних етапах провідні корекційні завдання.

Головним в корекційно-навчальній роботі логопеда є те, “... щоб учитель проводив корекційну роботу в системі, щоб виділена ним певна ланка підпорядковувалася загальним корекційним цілям і була інтегрованою зі змістом навчального предмета” [6, С.11]. Реалізація даної ідеї можлива в умовах використання системного та